

Integration pågår!

Medan unga malmöbor ofta möts över kulturgränser, träffar knappt varannan sjuttioåring någon från en annan kultur. Även om utrymmet för mångfald tycks ha sina gränser och attityderna är polariserade, får ytterligheterna allt svagare stöd.

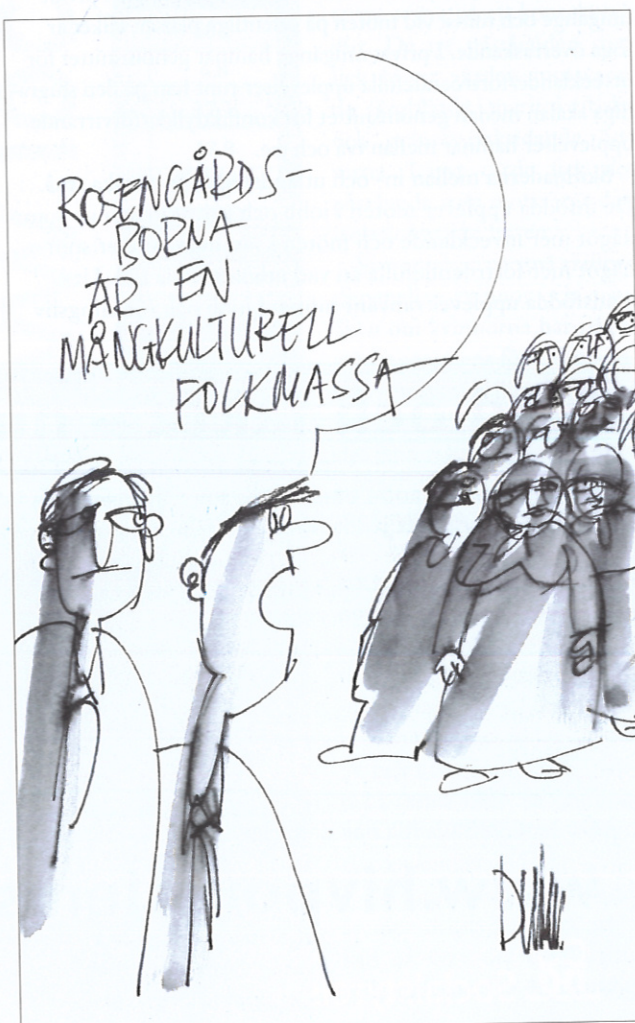
Malmö är en av Sveriges mest mångkulturella städer. I medierna framstår Malmö närmast som en stad där människor bor i skilda världar präglade av olikartade värderingar. Inte minst faller sökljuset ofta på extrema attityder av främlingsfientlighet och fundamentalism. Men hur upplever stadens invånare i gemen den mångkulturella miljön? Hur ofta möts de över "kulturgränserna" och hur upplever de dessa möten? Hur ser de på mångfald och integration?

Frågor av detta slag har besvarats av närmare tusen malmöbor i en enkät med två uppsättningar frågor som handlade om möten respektive attityder. Låt oss börja med mötena.

Vilka möts var? Den första uppsättningen frågor handlade om hur ofta (ofta, sällan eller aldrig) man träffar och pratar med personer med annan etnisk och kulturell bakgrund i olika miljöer (arbetsplats, föreningsliv, offentliga platser och privatliv) och om hur man upplever dessa möten.

Tre av fyra svarade att de ofta träffar personer med annan etnisk och kulturell bakgrund. Resultatet blir nästan detsamma oavsett om de svarande är män eller kvinnor, födda i Sverige eller utomlands eller av olika ålder. Enda undantaget är 30-talisterna. Av dem träffar mer än hälften sällan eller aldrig

Per Broomé
Benny Carlson
Ingvar Holmberg

personer med annan etnisk och kulturell bakgrund.

Mötena äger oftast rum på arbetet eller på offentliga platser. På arbetet är det inga större skillnader mellan olika kategorier av människor mer än att 30-talisterna, som inte längre är så aktiva i arbetslivet, har färre möten än övriga. Den allmänna tendensen – tydligast i privat umgänge – är att yngre möts mer än äldre.

Hur upplever respondenterna dessa möten i olika miljöer? Här fanns fyra svarsalternativ – *utvecklande, konfliktfyllda, förtroendefulla och förvirrande* – att markera på en sjugradig skala där 1 betyder att man inte alls instämmer och 7 att man instämmer helt.

Både infödda och utlandsfödda upplever, i vår tolkning, mångfaldens olikheter som såväl positiva (utvecklande/förtroendefulla) som negativa (konfliktfyllda/förvirrande). Över lag upplevs möten i olika miljöer som betydligt mer utvecklande och förtroendefulla än konfliktfyllda och förvirrande. Störst är skillnaderna mellan positiva och negativa upplevelser i privat umgänge och minst vid möten på offentliga platser, vilket är föga överraskande. I privat umgänge hamnar genomsnittet för utvecklande/förtroendefulla upplevelser runt fem på den sjugradiga skalan medan genomsnittet för konfliktfyllda/förvirrande upplevelser hamnar mellan två och tre.

Skillnaderna mellan in- och utlandsfödda är ganska små. De infödda upplever möten i jobb och privat umgänge som något mer utvecklande och möten i samtliga miljöer som något mer förtroendefulla än vad utlandsfödda gör. Utlandsfödda upplever omvänt möten i jobb och föreningsliv

som något mer och möten i privat umgänge som klart mer konfliktfyllda och förvirrande än vad infödda gör.

Låt oss därmed övergå till frågan om attityder till mångfald och integration. En klar majoritet i Sverige ställer sig helt eller delvis positiv till att invandrare ska kunna komma in i det svenska samhället och samtidigt behålla sina traditioner. Det är ett mönster i svenska attitydmätningar som funnits under lång tid. Sedan Integrationsbarometerns mätningar inleddes 1999 har andelen positiva ökat med sex procentenheter till 77 procent 2005, samtidigt som andelen negativa, om än mer

långsamt, minskat (se Lange & Westin, *Den mångtydiga toleransen*, 1993, och *Integrationsbarometern 1999-2005*).

Man kan tolka utvecklingen över tid som en polarisering av attityderna till mångkulturell integration och kulturell blandning. De positiva indikerar en självbild i stil med att "vi är inte rasister i Sverige" och har positiva attityder till

kulturella olikheter i samhället och förståelse för värdet av kulturella symboler i form av exempelvis traditioner. En majoritet tycks anse att en sådan individuell frihet i vardagen är önskvärd och inte minst nödvändig för individens identitet och en grund för integration (se Ehn & Löfgren, *Vardagslivets etnologi*, 1996).

Man kan även tolka utvecklingen som att utrymmet för mångfalden har sina gränser. Ökad medvetenhet om kulturella skillnader innebär att vissa beteenden (till exempel bristande jämställdhetsbeteende eller beteende som motiveras med extrema eligiösa regler eller traditioner) medför ökad tveksamhet

kring mångkulturell integration. När man går från en mer "pizaromantisk" föreställning om kultur till en insikt om att skilda kulturer också kan medföra konfliktfyllda och oacceptabla beteenden och värderingar blir gränserna för vad en avvikande "tradition" får innehålla snävare (se Roth, *Mångfaldens gränser*, 1996).

Tio olika synsätt

Hildebrandt och Brandt diskuterar i boken *Mångfaldighedsledelse* (2003) begreppet individuella linser i förhållande till en blandning av etniska olikheter. Begreppet konstruerades i samband med en omfattande gallupundersökning i USA och beskriver hur individer, genom ett slags upplevelsefilter, kan uppfatta och bedöma en och samma verklighet på olika sätt. Dessa linser illustreras i tabellen här nedan i form av tio attityder till mångfald.

Beroende på vilka linser respondenten ser världen genom kommer uppfattningen om vad blandningsidén (idén att blanda kulturer) och bevarandeidén (idén att det finns kulturella värden som ska bevaras) betyder att variera.

Assimilationisten torde uppfatta blandning som en väg till likriktning medan den färgblinde ser blandning som en mix av människor utan att fästa vikt vid etnisk/kulturell särart.

Integrationistens uppfattning handlar om hur olikheter ska minska till förmån för "likställning" i samhället.

Den kulturmedvetne ställer sig avvaktande till blandning och anser att bevarande av kulturella traditioner är viktigare.

Isolationisten slår än hårdare vakt om den egna sär-

FAKTA

Enkäten, som genomfördes 2008, riktades till ett så kallat slumpmässigt stratifierat urval av invånare bosatta i Malmö stad. Stratifieringen gjordes efter födelseland (Sverige, Iran, Polen, övriga länder) och ålder med jämn fördelning på åldrar mellan 25 och 75 år.

Undersökningen gjordes som postenkät men för att öka svarmängden delades enkäten även ut till ett par invandrarföreningar (iranska och polska) samt till två större arbetsplatser (högskolan och arbetsförmedlingen).

Drygt 400 personer besvarade postenkäten och knappt 600 de frågeformulär som delades ut direkt.

Nedanstående tabell ger information om urval och svar.

Födelseland	Urval		Svar	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Sverige	1 300	52	559	58,3
Polen	400	16	65	6,8
Iran	400	16	164	17,1
Övriga länder	400	16	171	17,8
Totalt	2 500	100	959	100

Av totalt 973 personer som besvarade enkäten saknas uppgift om födelseland för 14 personer.

Av de svarande är alltså 58 procent födda i Sverige, 17 procent i Iran och 7 procent i Polen.

Övriga utlandsfödda representerar 42 länder.

Knappt hälften av dem som svarat bekänner sig till den kristna tron och 17 procent till den muslimska.

Endast en av fem kristna och knappt en av tre muslimer anser sig vara religiöst aktiva.

Fördelningen på kön är ganska jämn: 54 procent kvinnor och 46 procent män.

Fördelningen på åldersgrupper är följande:

30-talister 6 procent; 40-talister 17 procent;
50-talister 19 procent; 60-talister 24 procent;
70-talister 24 procent; 80-talister 11 procent.

En stor andel svarande är högutbildade: 55 procent har eftergymnasial utbildning.

Enkäten har kunnat genomföras med stöd av MIM-institutet vid Malmö högskola, Malmö stad, EFL vid Ekonomihögskolan i Lund samt Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse.

Vill du veta mer? För fördjupning ta en titt på www.iochm.com – där kan du ladda ned referenslistan samt fler tabeller och diagram!

skilda kulturen. För att få en uppfattning om inställningen till etnisk/kulturell mångfald och integration hos malmöborna ställdes en fråga i enkäten där man hade att värdera åtta påståenden på en skala från 1, instämmer inte alls, till 7, instämmer helt och hållet.

Åtta påståenden

De åtta påståendena motsvarar de tio linserna med undantag för de multikulturella och elitistiska, som till stor del överlappar andra linser. De färgblinda och gränsöverskridande linserna är också mycket snarlika men kan tjäna som test på att respondenterna svarat på ett konsekvent sätt. De tre påståenden som fick högst värden motsvarar de färgblinda, meritokratiska och gränsöverskridande linserna. Lägst värde fick det påstående som motsvarar den isolationistiska linsen.

Svaren visar på små skillnader mellan kvinnor och män, även om kvinnorna har något större acceptans för kulturella och etniska skillnader. Men statistiskt säkerställda skillnader fann vi bara gällande tre av påståendena: Kvinnor instämmer starkare i att en människas kvalitéer är avgörande, att barriärer av olika slag bör upphöra och att individens kompetens är viktigast för möjligheter och utveckling.

Skillnaderna är små även mellan personer födda i Sverige och utomlands. Det statistiska testet visar att det finns en säkerställd skillnad för fyra av påståendena.

Personer födda utomlands är mer övertygade om att vi kan nå varandra över kulturella gränser. De är, märkligt

Råd och fakta – nu på flera språk

Nu finns information om hiv och sexuellt överförda infektioner på andra språk att ladda ner gratis från Socialstyrelsens webbplats

- Arabiska
- Engelska
- Franska
- Ryska
- Romani
- Spanska
- Somaliska

Du kan också ladda ner den från

www.hivportalen.se

Socialstyrelsen

Hiv finns. Kunskap hjälper

nog, starkare både för att man ska anpassa sig till majoritetens normer och hålla fast vid sin kultur. Slutligen håller de inte lika starkt med om att det är kompetensen som ska avgöra en människas möjligheter.

En uppdelning på födelsekohorter visar att det endast i två fall finns en större spridning i svaren och där skillnaden är statistiskt säkerställd. 30-talister och 40-talister är ganska bestämda på att alla ska anpassa sig till de normer som gäller majoriteten och ser i större utsträckning etnisk blandning som ett hot.

En intressant fråga är, om de åtta dimensionerna i inställningen till etnisk mångfald och integration, kan reduceras till något färre och mer överskådliga positioner. Den frågan kan besvaras genom statistisk faktoranalys. Analysen utgår från korrelationen mellan samtliga påståenden och syftar till att ersätta de

ursprungliga påståendena med ett mindre antal som förklarar så stor del av variansen i observationsmaterialet som möjligt. Det skulle föra för långt att i en populärvetenskaplig artikel närmare redogöra för tillvägagångssättet vid en sådan analys. Den är emellertid i första steget, reduceringen, helt objektiv och bygger på strikt matematiska beräkningar. Nästa steg, att sätta namn på faktorerna, är däremot mer subjektivt.

Den faktoranalys vi genomfört visar att de åtta påståendena kan reduceras till tre tydliga positioner som innehåller kombinationer av attityder och som förklarar två tredjedelar av variansen i materialet. Dessa positioner kan sammanfattas enligt följande:

Integrationister uppvisar en kombination av påståenden som avspeglar fyra linser i tabellen: meritokraten, den färgblinde, integrationisten och den gränsöverskridande. Integrationister har drag av idealism då de tonar ner existensen av etniska och kulturella grupper och betydelsen av gruppegoism. Det finns också vissa potentiellt inneboende motsättningar i integrationisternas idéinnehåll, exempelvis individuell meritorientering kontra utvecklande mångfald. Deras idealism paras emellertid med erfarenhet av mångfald då de ställer sig positiva till möten och samverkan med olikheter.

Assimilationister företräder en kombination av påståenden som avspeglar två linser: assimilationisten och isolationisten. Assimilationister ter sig mer realistiska än integrationister i sina krav på minoritetens anpassning till den dominerande kulturen och acceptans av gruppegoism. De har därmed också sannolikt ett elitistiskt majoritetstänkande i bagaget. Isoleringstendenserna minskar möjligheterna att få erfarenheter av etnisk och kulturell mångfald.

Pluralister kombinerar påståenden som avspeglar två linser, den kulturmedvetne och offer- och tillsynsmannen. Även pluralister ter sig mer

Mångfaldsattityder – de tio linserna och vad som kännetecknar dem

ASSIMILATIONISTEN	"When in Rome do as the Romans!" Subkulturer och främmande element får anpassas sig till de värderingar, normer och språk och livsstilar som kännetecknar majoriteten.
DEN FÄRGBLINDE	"Vi är alla människor!" När jag ser dig ser jag en person, inte en färg.
DEN KULTURMEDVETNE	"Min kultur är central för mig och min grupp." På samma sätt bör minoriteterna hålla fast vid sina kulturer, språk och traditioner. Utan kultur finns ingen identitet eller trygghet.
ELITISTEN	Majoriteten är överlägsen och har kvaliteter som berättigar dess position i samhället.
INTEGRATIONISTEN	Bryt ner de barriärer som finns mellan människor i samhället, på arbetsmarknaden och i boendet!
MERITOKRATEN	"Om du vill så kan du!" Individens kompetens, initiativ och handlingar öppnar för olika möjligheter och utveckling.
ISOLATIONISTEN	"Lika barn leka bäst!" Etnisk och kulturell blandning är ett hot mot vår livsstil och våra privilegier.
DEN MULTIKULTURELLE	"Där alla tänker lika tänker ingen!"
DEN GRÄNSÖVERSKRIDANDE	"Den mänskliga själen bar ingen färg!" Vi är alla en del av "guds (eller någon annan makts) skapelse".
OFFER- OCH TILLSYNSMANNEN	"Jag är ett offer för den förtryckande majoriteten som utnyttjar sin makt så att jag inte har en chans att lyckas. Vi måste skydda och kompensera minoriteterna för de gamla oförrätter som har begåtts och skydda dem mot nya."

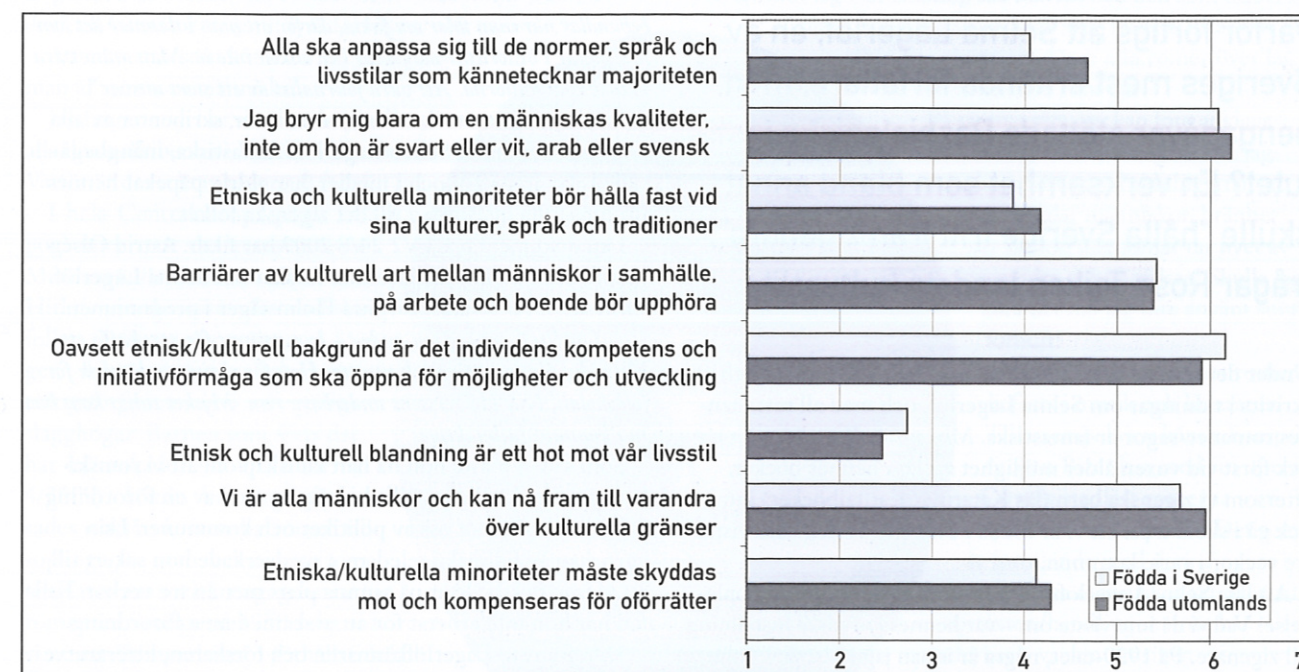
realistiska än integrationister i sin medvetenhet om och acceptans av gruppegoism. De betonar minoritetens behov av skydd och stöd och villigheten att effektuera sådant skydd ger erfarenheterna av möten över kulturgränser en speciell karaktär.

Att de åtta påståendena reduceras till tre attitydpositioner i faktoranalysen kan verka förbryllande. Varför återfinns vi inte alla påståenden och därmed linserna som tydliga positioner? Det går att förstå på olika sätt.

En möjlighet är att integrationisterna förenar de flesta och mest accepterade attityderna till integration av etnisk och

Attityderna till integration kan bygga på reflektioner över egna upplevelser av och kunskap om integration eller vara grundade i spontana känslor utan särskilt omfattande egna upplevelser eller kunskaper. Assimilationstänkandet är svagare bland yngre, vilket troligtvis till viss del förklaras av förekomsten av möten mellan personer med skilda etniska bakgrunder och upplevelsen av sådana möten, då som vi sett möten mellan personer födda i Sverige och födda utrikes ökar med fallande ålder och bedöms mer positivt av yngre än av äldre.

Attityderna till integration kan avse policy, politisk praktik

Medelvärden för de åtta påståendena avseende födda utomlands och i Sverige.

kulturell mångfald i Sverige, attityder som markerar övergången till det mångkulturella samhället i mitten av 1970-talet och uttrycks i lagstiftningen med hjälp av begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan (mellan kulturer). Attitydundersökningar i Sverige pekar, som tidigare nämnts, på ett över tiden allt starkare stöd för integrationisternas idéer och denna inriktning har nu en klar majoritet av svenskarna bakom sig. Svaren på integrationistpåståendena får avsevärt högre medelpoäng än vad assimilationist- och pluralistpåståendena får, vilket stärker intrycket att integrationisternas attitydposition dominerar. En möjlighet är att detta beror på att det finns en ökad mottaglighet för kulturell mångfald efter en långvarig invandringsperiod. Troligen spelar också lagstiftningen en roll då den favoriserar det integrationistiska tankeinnehållet.

Den ständigt pågående politiska diskursen hamnar däremot i knäet på assimilationister och pluralister. Dessa attitydpositioner har i och för sig ett svagare stöd, men attitydernas gruppegoistiska innehåll passar bra för populistisk politik, som möjligen också förstärks av idealismen i det dominerande integrationistiska föreställningen.

eller personliga erfarenheter. Mycket talar för att den över tiden mer positiva synen på integration som nämnts ovan, och som bygger på personliga erfarenheter, ligger väl i linje med den officiella politiken på policynivå. När det gäller den praktiska sidan av integrationspolitiken är kritiken däremot omfattande och myndigheternas misslyckande numera etablerad sanning. Det är i den politiska praktikens tillkortakommanden som utrymmet skapas för assimilationister och pluralister oavsett om deras attityder bygger på faktiska förhållanden eller okunskap. Svaren bådär gott. När man på detta vis lodar i folkdjupet framträder en betydligt mindre oroande bild än när man slår upp tidningen eller på TV:n, vilket rimligen förklaras av att medierna normalt är mer intresserade av sådant som snarare avviker från vardagslunken än representerar den. Integration tar sin tid men enkätsvaren från Malmö bådär gott för framtiden.

PER BROOMÉ ÄR FORSKARE PÅ MIM-INSTITUTET, MALMÖ HÖGSKOLA
BENNY CARLSON ÄR PROFESSOR I EKONOMISK HISTORIA,
EKONOMIHÖGSKOLAN I LUND
INGVAR HOLMBERG ÄR DOCENT I STATISTIK VID
HANDELSHÖGSKOLAN I GÖTEBORG